



# Economische dialoog Nederland-Verenigde Staten

A. F. VAN ZWEEDEN

Een ontmoeting tussen de economische denkwerelden van Nederland en de Verenigde Staten, zoals de Sociaal-Economische Raad die had georganiseerd ter opluistering van de tweehonderd jaar oude betrekkingen tussen beide landen, is een dialoog tussen twee in alle opzichten onvergelykbare gespreksgenoten. De Amerikanen kwamen hier om de vaak met Roosevelt's „New Deal” van de jaren dertig vergeleken omwenteling in de economische politiek van Reagan — niet oneigenlijk aangeduid met „Reaganomics” — toe te lichten en te verdedigen, terwijl de Nederlandse inbreng in hoofdzaak bestond uit een uiteenzetting van de manier waarop wij onze eigen sociaal-economische problemen proberen aan te pakken. Het aanrakingsvlak tussen die twee volstrekt van elkaar verschillende probleemstellingen was de hinder die wij ondervinden van de hoge rentestand die het gevolg is van de manier waarop Amerika te werk gaat met het bestrijden van de inflatie door middel van de monetaire politiek van het Federal Reserve System. De hoogleraar in de economie, S. I. Katz, verwacht geen daling van de rentevoet noch een duurzaam herstel van de bedrijvigheid, zolang de onzekerheid over de begrotingspolitiek voortduurt en de president en het Congres hun meningsverschillen niet hebben bijgelegd en voor de dag zijn gekomen met een geloofwaardig plan om het begrotingstekort te verminderen.

Voor het overige had Katz niets dan lof voor de „supply side economics”, die de voorwaarden schept voor versterking van de concurrentiekracht van de Amerikaanse industrie op de wereldmarkt, en herstel van volledige werkgelegenheid mogelijk maakt zonder de inflatie opnieuw aan te jagen. Een blijvende hoge rentestand verwacht Katz vooral ook omdat hij de versterkte particuliere vraag naar kapitaal ziet als een weerspiegeling van de toenemende geldbehoefte van de nieuwe groei-industrieën. Daarom zal de rente naar zijn mening hoog blijven, terwijl de inflatie toch afneemt. De grote particuliere vraag naar krediet wijst volgens Katz op een indrukwekkende herstructurering van de Amerikaanse economie die zich, ondanks de recessie, bezig is te voltrekken. De lenin-

gen van de particuliere sector worden vertaald in een stroom nieuwe orders en zij versnellen de verplaatsing van bedrijven en arbeiders van de „Frost naar de Sun Belt States”, een ontwikkeling die hij een „historische geografische migratie” noemde.

De grote werkloosheid die in de VS heerst — 9% van de beroepsbevolking — is, zo maakte de economische adviseur van president Reagan, J. L. Jordan, duidelijk, een verschijnsel dat anders gewaardeerd en daarom ook anders moet worden aangepakt dan in Europa. Als gevolg van de depressie is de werkloosheid weliswaar sterk toegenomen, maar de laatste jaren is een veel groter deel van de bevolking aan het productieproces gaan deelnemen. Bij een participatiegraad van 55 procent is werkloosheid een ander probleem dan in een land als Nederland waar maar 32 procent van de bevolking in de beroepsmatige leeftijd aan de productie deelneemt.

Het was de economische medewerker van de FNV, drs. H. Leemreize, die het wantrouwen van de hele Europese vakbeweging tegen de Amerikaanse aanpak van de werkloosheid onder woorden bracht. Hij zei dat de restrictieve politiek die in alle westerse landen wordt gevoerd de crisis heeft verergerd. Een beleid gericht op het terugdringen van de bestedingen, kan nog jarenlang ten koste gaan van de werkgelegenheid. De vakbeweging bepleit geen terugkeer naar een ouderwets keynesiaans beleid, maar wel een voorzichtige stimuleringspolitiek. De vakbeweging heeft, aldus Leemreize, het grootst mogelijke wantrouwen in de conservatieve Amerikaanse politiek, die te veel vertrouwt op het marktmechanisme en die de sociale verworvenheden als sociale verstaringsverschijnselen ziet. Hij huiverde voor de scherpe schommelingen in de rentestand en vroeg zich af waar de sociaal-economische stabiliteit blijft waar de mensen nog steeds behoefte aan hebben.

De reactie van de Amerikaanse vakbonden op de depressie en de stijging van de werkloosheid is ook heel anders dan die van de Europese vakbeweging. Proberen de Europese vakbonden pressie uit te oefenen op hun nationale regeringen om een wijziging in het beleid te force-

ren, de Amerikaanse bonden gaan er steeds meer toe over hun langlopende collectieve arbeidscontracten met ondernemingen te herzien. Ze doen daarbij, zoals prof. M. H. Kusters uiteenzette, belangrijke loonconcessies die ertoe hebben geleid dat de loonstijging in de VS sterk is afgenomen. Die daling is groter dan meestal in recessieperioden voorkomt. Loonconcessies door wijziging van lopende overeenkomsten zijn in 1980 en 1981 in steeds meer bedrijfstakken en voor grotere groepen werknemers tot stand gekomen. Er is hier duidelijk meer aan de hand dan een conjunctureel verschijnsel. Kusters sprak van een breuk in het na de tweede wereldoorlog ontwikkelde systeem van collectieve onderhandelingen in de VS. Bestond er in de jaren zestig een stabiel patroon in de onderhandelingen dank zij de stabiliteit van de prijzen en de regelmaat van de produktiviteitsstijging, in de jaren zeventig veranderde het economisch klimaat door de scherp stijgende inflatie, de oplopende rente en de omhoog vliegende olieprijs. De meeste bedrijfstak-cao's, die voor drie jaar worden afgesloten, waren gebaseerd op vaste loonsverhogingen die werden afgeleid van de produktiviteitsstijging en indexering voor de kosten van levensonderhoud. Door de oplopende inflatie daalden de reële inkomens terwijl de produktiviteitsgroei tot bijna nul afnam. Desondanks bleven de meeste grote bedrijfstak-cao's het oude patroon volgen.

Daar lijkt nu een eind aan te komen. De tussentijdse openbreking en vernieuwing van driejarige contracten voorzien in veel kleinere loonsverhogingen. Dit jaar kwam United Auto Workers nieuwe cao's overeen met Ford en General Motors waarin de vaste loonsverhogingen werden afgeschaft en de prijscompensatieclausules gewijzigd. Volgens Kusters vormt de scherp toegenomen concurrentie in bedrijfstakken als de staal- en automobielenindustrie, een belangrijke factor bij de heronderhandelingen. De lonen in deze twee bedrijfstakken waren veel hoger dan in andere sectoren. Daardoor werden vooral deze industrieën getroffen door de buitenlandse concurrentie. De vakbonden blijken gevoelig te zijn voor de veranderde marktverhoudingen en Kusters verwacht dat hun onderhandelingsgedrag daar ook in de toekomst door zal worden bepaald.

Een in het oog springend verschil met de loonpolitiek in Nederland is dat in de Verenigde Staten de overheid geen enkele invloed heeft trachten uit te oefenen op de onderhandelingen. Dit is ook een groot verschil met de jaren zestig toen de Amerikaanse regering richtlijnen verstrekke voor de lonen en een straffe loon- en prijspolitiek voerde, en de jaren zeventig toen vrijwillige richtlijnen in acht werden genomen. In de VS wordt thans loonmatiging betracht zonder bemoeienis of richtlijnen van de overheid.

Ditmaal komt loonmatiging tot stand als antwoord van de vakbonden op de verscherpte concurrentie en op de recessie die buitengewoon ernstige gevolgen heeft voor tal van industrieën. In zekere zin kan worden gezegd dat „supply side economics” ook bij de Amerikaanse vakbonden ingang heeft gevonden. Zij proberen immers de loonkosten, via hun heronderhandelingen, aan te passen bij de gewijzigde marktverhoudingen en via loonmatiging de inflatie te beteugelen.

**A. F. van Zweeden**